

POLICY PAPER

**SOUČASNÉ
ČESKO-BRITSKÉ VZTAHY**

(Prošlo oponentním řízením)

Ondřej Ditrych

červenec 2009

Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i.
Nerudova 3
118 50 Praha 1

Současné česko-britské vztahy

Ondřej Ditrych

Shrnutí

- Vztahy mezi Českou republikou a Velkou Británií (VB) jsou velmi dobré. Jejich intenzita i politický význam, který jim je oboustranně přikládán, jsou však omezeny.
- Mezi oběma státy existuje značná míra ideové spřízněnosti. Promítá se především na shodě v unijních tématech rozšiřování, liberalizace obchodu nebo energetiky a v přístupu k současným bezpečnostním hrozbám, zejména terorismu a ozbrojeným konfliktům.
- Závěrečná doporučení se proto soustřeďují na plné využití potenciálu této spřízněnosti při formulaci a uskutečňování strategie politického vyjednávání v rámci EU a NATO. Důraz je kladen na jasnou definici zájmů, koordinaci, účinnou alokaci zdrojů a institucionální paměť umožňující budování účelných koalic při prosazování českých zahraničních priorit.

Úvod

Historie vztahů českých zemí s Velkou Británií (Anglií) sahá až k přemyslovskému státu. Patří k ní dynastická spojení – počínaje svatbou Boleslava II. přes manželství Anny České, dcery Karla IV., s Richardem II. (1381) až k „falckému sňatku“ kurfiřta Fridricha s princeznou Alžbětou Stuartovnou (1613), od kterého si později během povstání mnoho slibovali čeští stavové, aby byli následně zklamáni anglickou liknavostí postavit se za českou stranu, neboť Londýn upřednostnil urovnání se španělskými Habsburky –, diplomatické styky (poselstvo Václava II., které do Čech přivezlo část ostatků sv. Tomáše Becketta, nebo návštěva Zikmunda Lucemburského jako prvního českého panovníka na britských ostrovech) i bohaté kontakty kulturní a náboženské.

Jedním dechem však třeba dodat, že těmto vztahům nebyl nikdy, ani v historii novější, přikládán zvláštní význam. Československá diplomacie po roce 1918 byla – přes své dílčí snahy o utužení vztahů s Británií – orientována na Francii, Londýn jako sídlo exilové vlády byl následně zvolen spíše z hlediska polohy než zvláštních vztahů; o období komunistické diktatury netřeba zvláště hovořit. Podobně střední Evropa sehrávala v britské zahraniční politice ve 20. století, které dominovaly dimenze transatlantická, (bývalá) koloniální a západoevropská, jen okrajovou roli.

Názorně to ilustrují výroky o „[východních] hranicích Evropy na Rýně“ (Austen Chamberlain, 1925) a „vzdálené zemi, o jejíchž národech nic nevíme“ (Neville Chamberlain, 1938) i memoranda *Foreign and Commonwealth Office*, podle nichž hlavním cílem britské politiky měla být středoevropská stabilita, byť i na úkor politické autonomie nových států. Spuštění železné opony tak jen posílilo existující trend a několik dějinných záblesků, kdy se události v Československu ocitly v britském zorném poli (1968, 1977, 1989), vzájemné vztahy nikterak nepoznamenaly. Ani dočasný zájem VB o střední Evropu v souvislosti se sjednocením Německa se dále na východ, přes jistá očekávání na české straně, nepřelil.

Současné česko-britské vztahy, i přes svůj technokratický charakter a absenci výrazných politických témat, nicméně do budoucna vykazují nemalý potenciál. Důvodem je především obdobná orientace české a britské zahraniční politiky v globálním (výrazný atlantický prvek na obou stranách a obezřetnost vůči Rusku) i v evropském měřítku (shoda v řadě tematických oblastí projednávaných v EU). Přestože není radno tento potenciál přeceňovat nebo vkládat naděje ve spojení trvalejšího nebo hlubšího rázu, protože Česká republika pro VB i v budoucnu s nejvyšší pravděpodobností zůstane státem spíše okrajového významu, jeho co nejúčinnější naplňování prostřednictvím *ad hoc* koalic může být české straně k prospěchu. Z hlediska prosazování dlouhodobých českých zájmů jsou významné i nadstandardní bezpečnostní vztahy, díky nimž jsou prohlubovány možnosti přispívat ke kolektivní obraně NATO i bezpečnosti mezinárodního společenství jako celku, podobně jako rozsáhlé vztahy kulturní (kde může ČR stavět na dobré obeznámenosti Britů s českými skladateli minulosti nebo interprety současnosti).

Záměrem této studie je nastínit hlavní témata vzájemných vztahů mezi Českou republikou a VB v posledních letech, pokusit se v několika tezí postihnout jejich povahu a na tomto základě předložit soubor doporučení k dalšímu jednání.

Analýza

1. PŘEHLED VZTAHŮ¹

- **Vztahy v rámci EU.** Po vstupu ČR do EU se drtivá část vztahů mezi oběma státy odehrává právě na unijní půdě. K *ad hoc* zvýšení intenzity vztahů potom došlo v souvislosti s českým předsednictvím.

Přes intenzitu těchto vztahů, na které se shodují oslovení úředníci a diplomaté, je možnost jejich souhrnného popisu omezena. Na vině je především jejich decentralizovaný charakter, díky němuž je na obou stranách do procesu zahraniční

¹ Tato podkapitola vychází z autorových příspěvků k dvoustranným vztahům mezi ČR a VB do ročenky *Česká zahraniční politika v roce 2007 a 2008* vydávané Ústavem mezinárodních vztahů. Zde jsou obsaženy i všechny příslušné odkazy.

politiky zapojeno množství aktérů (zastupitelské úřady, stálá zastoupení, různá ministerstva) i časté neformální sladování pozic před hlasováním v rozhodovacích orgánech EU, např. v Radě pro společné záležitosti a vnější vztahy (GAERC)². V. Británie kromě toho v politickém procesu EU – stejně jako ve své zahraniční politice – vykazuje dlouhodobě značnou míru pragmatismu, pružnosti a neochoty budovat trvalá spojení, zvláště s menšími státy EU.

Klíčovými oblastmi společných zájmů, od kterých se odrážela i spolupráce při dojednávání konkrétních předpisů a stanovisek, byly v posledních letech zejména rozšiřování EU (Turecko, země západního Balkánu), liberalizace obchodu, reforma zemědělské politiky a finanční politiky (strukturální a kohezní fondy) a rostoucí měrou rovněž energetika a změny klimatu (v roce 2008 došlo ke sladění pozic týkajících se různých předpisů energeticko-klimatického balíčku, především návrhu směrnice o geologickém ukládání CO₂, dále emisních povolenek nebo směrnice o obnovitelných zdrojích energie).

Naproti tomu rozdílné pozice převládly v různých oblastech institucionální reformy – na odlišných zájmech se podepsala mj. velikost obou států. ČR rovněž nepodporuje britskou politiku výlučnosti, která se promítla do dojednání výjimek (*opt-outs*) v *Lisabonské smlouvě* týkajících se Listiny základních práv a přechodu od jednomyslného hlasování v oblasti v trestních věcech. Podobně ve finanční politice se pozice obou zemí rozešly v otázce britského rabatu.

• **Bezpečnostní vztahy.** Spolupráce v této doméně vychází z historické součinnosti obou armád v balkánských mírotvorných operacích (IFOR, SFOR). Spolupráce v bezpečnostní oblasti vychází z priority české zahraniční politiky účinně se podílet na zajišťování kolektivní obrany NATO a bezpečnosti mezinárodního společenství obecně, a odpovídá i britským zahraničním prioritám v oblasti boje proti terorismu a předcházení a řešení konfliktů. Značná část vztahů v oblasti bezpečnosti (spolupráce v zahraničních misích, částečně výcvik) se odehrává pod hlavičkou NATO. Přestože je jejich výčet poměrně obsáhlý, není je radno především s ohledem na jejich asymetričnost přeceňovat. Jejich prospěch pro ČR je nicméně mimo pochybnost.

A) ZAHRANIČNÍ MISE. V posledních letech působily české a britské jednotky v součinnosti v rámci MNF-I pod britským velením MND-SE v irácké Basře. Působení českého kontingentu se stalo mezi ČR a VB v roce 2007 předmětem jistého napětí. Ministerstva zahraničních věcí a obrany vyjádřila nespokojenost s novým operačním úkolem, ostrahou vojenských objektů, a ministr Schwarzenberg naznačil v souvislosti s tím možnost, že se české jednotky z Iráku stáhnou. Nakonec bylo dosaženo ujednání v podobě účasti 5. kontingentu AČR na provozu *Leadership Academy*, zahájené v červenci 2008 po stažení větší části české jednotky na konci

² Podle dat shromážděných v rámci výzkumu na Institutu politologických studií FSV UK z evidovaných 660 hlasování od vstupu ČR do EU (2004) byla ČR proti nebo se zdržela méně než desetkrát, VB méně než dvacetkrát, přičemž se v těchto hlasováních překrývaly třikrát. Statisticky tato data pouze potvrzují reálnou absenci „volného“ hlasování v drtivé většině případů. Podle korespondence s řešiteli projektu.

května. Vojenští instruktoři na základnách v Bagdádu a al-Tájí nicméně už nepůsobí pod britským velením. (Britské jednotky v Iráku již dokončily proces svého stahování.) V Afghánistánu působily české jednotky (polní nemocnice, provinční rekonstrukční tým atd.) v rámci operace NATO ISAF pod britským velením do roku 2007. Po předání velení operace pokračoval od konce dubna 2008 v působnosti pod britským velením český kontingent tzv. *Special Operations Group* v provincii Helmand.

B) VÝCVIK. Hlavním programem spolupráce v oblasti výcviku je *British Military and Training Team* (BMATT) se střediskem ve Vyškově. V roce 2007 došlo na britský popud k jeho rozšíření – kromě států střední a východní Evropy se ho nyní účastní i země Středomořského dialogu NATO. Vedle toho se každoročně koná společné armádní cvičení „Létající nosorožec“ (*Flying Rhino*), do kterého se kromě českých a britských jednotek zapojili v roce 2008 i vojáci z Dánska a Slovenska. Čeští vojáci se vedle toho účastní cvičení na britských základnách ve VB a Německu a jsou vysíláni do britských vojenských škol včetně Královské vojenské akademie v Sandhurstu.

C) ODZBROJOVACÍ PROGRAMY. Dvoustranná spolupráce v bezpečnostní oblasti se promítá i do české účasti v britském odzbrojovacím programu pod záštitou OPCW (*Organization for the Prohibition of Chemical Weapons*), jehož prostřednictvím jsou každoročně poskytovány finanční prostředky Ruské federaci k likvidaci sovětských zásob nervových látek, nebo do spolupráce v rámci projektu CBRN (ochrany proti chemickým, biologickým, radiologickým a jaderným zbraním hromadného ničení).

• **Dvoustranné ekonomické vztahy.** Podle statistik ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) zahraniční obchod mezi oběma zeměmi každoročně narůstá a od roku 2001 vykazuje ČR vzhledem k VB, která patří k první desítce nejvýznamnějších obchodních partnerů z hlediska celkového obrátu, kladnou bilanci. Podle MPO byla VB v roce 2007 pro ČR pátým největším exportním trhem (5 % celkového exportu) a dvanáctým největším importérem (2,7 % celkového importu). Pohled z druhé strany ukazuje na značnou asymetričnost v těchto vztazích: ČR obsazuje 33. místo v pořadí exportních trhů britského zboží a jen o čtyři příčky lépe si vede na žebříčku dovozců. V roce 2008 byla zahájena činnost Česko-britské obchodní komory, která vznikla s cílem prostředkovat vzájemné obchodní vztahy a spolupráci při působení na trzích v třetích zemích.

• **Dvoustranné kulturní vztahy.** České centrum a ZÚ v Londýně v uplynulých letech pořádaly řadu kulturních akcí, mezi kterými lze vyzdvihnout oslavy výročí narození grafika Václava Hollara (1607–1677) nebo podpisu Charty 77, Sezónu Václava Havla (2008) a zejména tzv. Českou sezónu v Edinburku probíhající v době tamního divadelního festivalu – jednu z největších akcí na poli české kulturní diplomacie v roce 2008. Na britské straně působí v Praze pobočka Britské rady (*British Council*). V Británii přestala v roce 2008 udílet tzv. Cheveningova stipendia. Spolupráce v oblasti vzdělávání ale dále pokračuje např. na základě meziuniverzitních dohod v rámci programu ERASMUS.

2. POVAHA VZTAHŮ

Po nástinu obsahu lze nyní přikročit k celkové charakteristice vzájemných vztahů:

- ***Vztahy mají dlouhodobě charakter spíše technický než politický.*** Neexistuje nosné téma, které by bylo předmětem politické diskuse ať v ČR, nebo ve VB. S omezenou intenzitou a přikládáním významem vztahů na obou stranách souvisí i alokace diplomatických zdrojů. V roce 2007 byl znovuotevřen honorární konzulát v Belfastu (po Cardiffu a Edinburku) v souvislosti se zvýšeným počtem osob s českou státní příslušností pobývajících ve VB poté, co jim v roce 2004 otevřela svůj trh práce (zájem o ekonomické přistěhovalectví z nových členských států ale podle britských statistik v posledních letech klesá). Nicméně v roce 2008 byla v rámci přesunu zdrojů ekonomické diplomacie snížena kapacita zastoupení mj. i ve VB (vedle Polska, Maďarska nebo Nizozemska) na úkor zemí s dlouhodobě vyšším exportním potenciálem v jižní a jihovýchodní Asii. V odboru států severní a východní Evropy se dvoustrannými vztahy s VB zabývá jediný úředník, do jehož kompetence patří v současné době ještě Švédsko a vedení skupiny pro severozápadní Evropu. Na britské straně je situace obdobná. I zde dochází k přesunu zdrojů do prioritních oblastí, v tomto případě v Asii a na Středním východě. Určitou výjimku ve vztahu k ČR představuje program FCO *International Science and Innovation Network*, v jehož rámci působí na britském ZÚ v Praze, podobně jako v dalších 21 zemích, zvláštní pracovník zabývající se vědou a výzkumem v ČR s důrazem na matematiku, přírodní vědy, klinický výzkum, výzkum kmenových buněk, biotechnologie a nanotechnologie.

K jistému navýšení intenzity vzájemných vztahů došlo v poslední době (2007) v souvislosti se snahou o obnovení personální kontinuity po výměně české vlády spojené s parlamentními volbami předchozího roku (VB navštívili prezident, předseda vlády, ministr zahraničních věcí nebo ministryně obrany). I v souvislosti s nadcházejícím předsednictvím se uskutečnila řada návštěv na všech úrovních – do Prahy např. několikrát v letech 2007–2008 zavítali britští ministři pro evropské záležitosti. Vrcholnou událostí bylo setkání premiéra Mirka Topolánka s britským předsedou vlády Gordonem Brownem a ministrem zahraničních věcí Davidem Milibandem v Londýně 18. prosince 2008. Premiér Brown po jednání vyslovil podporu prioritám českého předsednictví, přidruženým tématem jednání bylo i možné společné uspořádání summitu EU–Pákistán. Tyto aktivity však vycházejí z *ad hoc* politických okolností a samy o sobě nezakládají dynamiku utužování vzájemných vztahů v budoucnu.

- ***Zahraniční politika ve vztahu k VB je decentralizována.*** Decentralizace je nevyhnutelným důsledkem členství obou zemí v EU, které umožnilo vytvoření sítě vztahů nejen mezi zastupitelskými úřady nebo stálými zastoupeními v Bruselu, ale i jednotlivými ministerstvy a dalšími státními úřady. Tato situace představuje pro ČR jako nového člena EU jistou výzvu, neboť pokud má být politické vyjednávání s cílem uskutečňování stanovených priorit účinné, je v podmínkách tohoto nového pluralismu třeba značné míry koordinace při definici zájmů a optimální alokaci zdrojů mezi všemi zúčastněnými aktéry české zahraniční politiky.

• **Klíčovou rovinou vztahů je EU.** Tento závěr vychází z empirického pozorování kvantity vztahů v těchto doménách oproti čistě dvoustranným vztahům. Přirozeně odráží i význam těchto domén pro naplňování dlouhodobých zahraničních priorit ČR i VB. Rovina EU je nejvýznamnější z hlediska bezprostředního vlivu mnoha zde přijímaných rozhodnutí na četné oblasti života v členských státech a právě zde se uskutečňuje převážná část současné relace.

V dominanci roviny EU spočívá pro ČR ve vztazích k VB druhá výzva. Dochází zde k redefinici klasického pojetí vzájemných vztahů jako dvoustranné relace suverénních aktérů směrem k působení těchto subjektů v prostředí rodícího se politického systému, kde klíčovou roli sehraávají politická vyjednávání a budování koalic.

S tím, že vzájemné vztahy mezi oběma stranami se odehrávají v tomto specifickém politickém prostoru, souvisí i otázka „krize bilateralismu“, alespoň v jeho užším pojetí, svázaném s tradičními institucemi zahraniční politiky – ambasádami. Ty se nyní musejí přizpůsobit působení ve sféře zahraniční politiky, která je nejen decentralizována, ale i *bruselisována* a zároveň *domestikována* – doménami zahraničních vztahů se stávají i témata každodenní, než již „vysoké“ politiky. Přestože jde o problém obecný, který není v žádném případě omezen pouze na českou zahraniční politiku, přirozeně se vztahů mezi ČR a VB úzce dotýká.

• **Mezi oběma zeměmi existuje značná míra ideové spřízněnosti.** Zatímco v české vládní politice poslední dobou sílí atlantická orientace při zachování poměrně silného kontinentálního (EU) elementu, v britské politice je po nástupu Brownovy vlády možno pozorovat mírný trend opačný. Nicméně existující rovnováha atlantického a kontinentálního momentu, stejně jako obezřetnost vůči současné ruské zahraniční politice, obě země spojuje. Po Brownově nástupu do premiérského úřadu (2007) se očekávalo vůči Bruselu jisté ochlazení. Tento předpoklad se nepotvrdil, zvláště po jmenování Davida Milibanda, proevropsky smýšlejícího politika, ministrem zahraničních věcí.

Shodu v dlouhodobých cílech ČR a VB potvrzuje i výčet britských zahraničněpolitických priorit obsažený ve strategii *Better World, Better Britain* (2008): patří sem boj proti terorismu, odzbrojení, předcházení a řešení konfliktů a budování účinných mezinárodních institucí jako OSN nebo EU. Zde se obě země v současnosti setkávají spíše v preferenci rozšiřovacích než prohlubovacích procesů.

Mezi konkrétní politická témata spadající do režimů EU nebo NATO, ve kterých je možno pozorovat nebo v budoucnu očekávat poziční shodu, patří:

A) ENERGETIKA. V Británii v současnosti zdůrazňuje v této oblasti především aspekt klimatických změn (zejména od britského předsednictví v EU v roce 2005), v přístupu k němuž panuje v britské politice narozdíl od ČR široká shoda, a budování tzv. *low-carbon economy*. Naproti tomu česká strana věnuje ve srovnání s VB vzhledem ke geopolitické poloze a mnohem vyšší závislosti na dovozu klíčových

komodit větší pozornost energetické bezpečnosti, za jejíž klíčový nástroj považuje diverzifikaci dodávek a ochranu tranzitních sítí.

Na obou stranách ale existuje dynamika, která patrně povede k posilování dosud méně zdůrazňovaných momentů a tedy i k postupnému sbližování pozic. V roce 2005 skončilo pro VB období energetické „skvělé izolace“, kdy byla nezávislá na dovozu uhlohydrátů a dokonce mohla krátkou dobu plyn na kontinent vyvážet. Produkce v nalezištích v Severním moři nicméně klesá a s ní poroste i britská závislost zejména na dovozu plynu. Poptávka je v současnosti uspokojována díky nově otevřenému ropovodu Langed z Norska (2007), dlouhodobě lze nicméně očekávat nutnost zvýšení dovozů ruského plynu, v současnosti kryjícího 2 % britské poptávky.

Vzhledem k tomu je možno očekávat rostoucí zájem na řešení v rámci EU (diverzifikace dodávek, integrace a společný postup vůči zahraničním partnerům), ve které se zájmy ČR a VB setkávají v preferenci plynovodu Nabucco jako nástroje diverzifikace vzhledem k 1) zhoršeným vztahům s Ruskem a 2) investicím *British Petroleum* do těžebních kapacit (hlavní podíl v konsorciu spravujícím těžbu v Šáh Deniz, Ázerbájdžán) a přepravních systémů (hlavní podíl v konsorciu spravujícím plynovod *South Caucasus Pipeline* z Baku do tureckého Erzurum).

Pokud bude ČR nadále zastávat pozici, že vybudování plynovodu Nabucco je prioritou evropské energetické politiky (oproti např. německé pozici požadující rovnováhu v podpoře dalších projektů jako *North Stream* a *South Stream*), představuje pro ni VB v tomto úsilí perspektivního koaličního partnera.

B) VYBRANÉ DALŠÍ OBLASTI POLITIKY EU (ROZŠIŘOVÁNÍ, LIBERALIZACE OBCHODU). Existující poziční shody může ČR využívat i v otázce rozšiřování a liberalizace obchodu uvnitř i vně EU. V Británii dlouhodobě podporuje rozšiřování EU na obecné úrovni, přičemž zejména otázka možného tureckého členství je pro ni z hlediska velikosti této země významným tématem. V tomto ohledu nejsou pozice zcela totožné, protože pro ČR je v tuto chvíli prioritním regionem především západní Balkán. Základní shoda na rozšiřování mezi VB a ČR však existuje, a v obou případech lze v současnosti vyzdvihnout z hlediska vize budoucnosti EU moment *rozšiřování* oproti momentu *prohlubování*. Shoda existuje také v české snaze o posílení východní dimenze ENP a britského cíle vybudovat funkční společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU (dokud tato nebude sloužit k vyvažování USA). VB rovněž dlouhodobě podporuje liberalizaci obchodu uvnitř i vně EU, čímž se zvláště ve vnitrounijní dimenzi setkává s deklarovaným zájmem českého předsednictví „Evropa bez bariér“.

C) MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOST. Pozice ČR a VB se dlouhodobě shodují v otázkách řešení současných bezpečnostních hrozeb, jak dokládá jejich nasazení v Iráku a Afghánistánu (i současný přesun zdrojů ke druhé jmenované konfliktní oblasti), mírotvorných operacích na Balkáně nebo účast – či deklarovaná ochota účasti – na systému raketové obrany. (VB provozuje radar ve Fylingdales, což je i zde citlivé politické téma, nicméně podstatně méně než v případě ČR.)

Oba státy v současnosti sdílejí vizi NATO jako základního kamene své bezpečnosti a jako aktivní organizace projektující bezpečnost za hranice svých členských států. Podporují rozšiřování Aliance a nesdílejí představu některých kontinentálních států o Evropě, resp. EU (ESDP) jako nástroji vyvažování globálního postavení USA. Díky poměrně výraznému atlantickému momentu v zahraniční orientaci obou zemí patří VB i ČR k nejbližším spojencům USA v EU.

D) VZTAHY S RUSKEM. Vztahy VB s Ruskem doznaly v posledních letech značného ochlazení v souvislosti s údajnou špiónážní aférou britských diplomatů v Moskvě (2006), případem úmrtí Alexandra Litviněnka, omezováním činnosti Britské rady nebo problematickým zajišťováním ochrany britských zahraničních investic. (VB patří k největším investorům v Rusku, soustřeďuje se především na sektor těžby a zpracování přírodních surovin.) Podle údajů BP díky sporům v konsorciu TKN-BP v posledním kvartálu roku 2008 přišla společnost přibližně o 700 mil. USD. V. Británie tak mezi velkými evropskými státy představuje přirozeného partnera pro ČR a další středoevropské a pobaltské státy při jednání o pozici EU a NATO vůči Ruské federaci.

- *Vztahy jsou asymetrické.* Tento aspekt je významný jako korektiv výše zmíněné ideové spřízněnosti. Přes ztrátu impéria a velmocenského postavení jsou ambice britské zahraniční politiky nadále globální a na mezinárodní scéně sehrává roli neporovnatelnou s ČR. Totéž platí i pro EU. Kromě toho je britské zahraniční politice tradičně vlastní vysoká míra pragmatismu, pružnosti i jisté vypočítavosti, vyjádřené v okřídleném rčení, že V. Británie nemá spojence, pouze zájmy. Česká republika pro ni nepředstavuje klíčového partnera v žádném výše zmíněném tématu, VB může spíše účelově využívat její podpory k vyvažování jiných větších hráčů. Účast v této hře může být k prospěchu ČR při naplňování jejích zahraničněpolitických priorit, ale na místě je jistá dávka zdrženlivosti.

- *Ze souhry výše uvedené ideové spřízněnosti a pragmatismu vyplývá potenciál pro uzavírání účelových spojenectví (koalic) v procesu politického vyjednávání v EU a NATO jako klíčových doménách vztahů.* Přestože VB nepatří svou autoritou v EU do stejné kategorie jako Francie a Německo, jedná se o velký stát, jehož váha v Radě ministrů je shodná s Francií, Německem a Itálií. Představuje tak pro ČR významného koaličního partnera. Na druhé straně, význam ČR pro VB může vzrůst v případě rozšíření většinového hlasování (QMV) v Radě ministrů EU přijetím Lisabonské smlouvy. I menší stát se za této situace může stát klíčovým členem při budování minimálních vítězných koalic.

3. VÝHLED DO BUDOUCNA

Vztahy mezi oběma zeměmi jsou dlouhodobě stabilizovány na velmi dobré úrovni. Náhlé zhoršení je možno očekávat jen v případě neočekávaných závažných okolností – v současnosti si lze představit např. (vysoce nepravděpodobnou) možnost vážného vyostření dopadů finanční krize ve VB a následných

mimořádných a radikálních opatření proti místní české komunitě ekonomických přistěhovalců.

Vzhledem k současným zahraničním prioritám obou států nelze očekávat ani jejich kvantitativní rozšíření. Klíčovými doménami vztahů budou nadále EU a NATO, skrze které mohou ČR i VB prostřednictvím účelových spojení v oblastech, kde existuje názorová shoda, prosazovat vlastní dlouhodobé zájmy.

Z tohoto hlediska bude významné, do jaké míry se budou zahraniční preference ČR a VB nadále shodovat. Změny vlád, ke kterým může v obou zemích dojít do roku 2010, mohou způsobit na české straně posílení kontinentálního momentu na úkor atlantického (při vítězství ČSSD), na britské straně potom naopak jeho oslabení (zvítězí-li Konzervativci). Nicméně tyto výkyvy by se neměly výrazněji podepsat na pozicích ve vztahu k výše uvedeným prioritním tématům: nejstabilnější se v tomto smyslu jeví téma energetiky a klimatu (A), mezinárodní bezpečnosti (C) – kde slabší atlantický moment na straně ČSSD patrně vyváží změny v americké zahraniční politice (posilování mnohostrannosti, *rapprochement* s Ruskem promítající se i do projektu MD) – a řadě témat na úrovni EU (B), s možnou výjimkou v oblasti institucionálních změn. Jisté výkyvy je při vítězství ČSSD možno očekávat pouze ve vztahu k Rusku při formulování společných pozic EU a NATO (D). Naopak zůstane-li hlavní českou vládní stranou ODS a v Británii zvítězí Konzervativci, zvláště v unijních tématech, s možnou výjimkou klimatických změn, bude shoda patrně ještě umocněna (již v tuto chvíli je zahraniční spolupráce na úrovni politických stran institucionalizována v Evropské konzervativní a reformní skupině v EP, vzniklé z projektu *Movement for European Reform*, původně iniciovaného právě ODS a Konzervativci).

Doporučení

- **Definovat priority politiky vůči VB**, založené na realistických a pragmatických úvahách o charakteru a významu těchto vzájemných vztahů na obou stranách a na dlouhodobých společných zájmech. Styčné plochy lze přitom hledat ve výše vyjmenovaných oblastech energetiky, rozšiřování EU, liberalizace obchodu, v bezpečnostních otázkách a ve vztahu k Rusku při dojednávání pozic v EU a NATO. Z geopolitického hlediska VB představuje pro nové členské státy v těchto organizacích mnohdy přirozeného spojence proti evropskému kontinentálnímu jádru (Německo a Francie) při dojednávání pozic v řadě vnitřních i zahraničních témat.

Tuto úlohu by mohla sehrát KSAP v koordinaci s příslušným teritoriálním odborem, odborem bezpečnostní politiky, zastupitelským úřadem v Londýně, stálým zastoupením v Bruselu a všemi relevantními ministerstvy a Úřadem místopředsedy vlády pro evropské záležitosti.

- **Účinně tyto priority naplňovat na půdě EU a NATO.** Vytvořit účinnou strategii politického vyjednávání a budování koalic v těchto organizacích, která bude založena na jasně definovaných cílech vycházejících z existujících priorit, koordinaci zúčastněných aktérů na české straně, účinném vynakládání omezených zdrojů, dobré informovanosti o proměňujících se prioritách druhé strany, institucionální paměti a vybudování postavení spolehlivého a účinného spojence. Plně tak využívat existujícího potenciálu ideové spřízněnosti při vědomí omezení vyplývajících z asymetričnosti vzájemných vztahů.

Klíčem k naplnění tohoto cíle je koordinace v podmínkách nového pluralismu podmíněného členstvím v EU. Tato koordinace 1) přispívá k účinnější alokaci zdrojů a zároveň 2) rozšiřuje potenciál spojování jednotlivých témat (issue-linkage) při sladování pozic a dosahování kompromisů. Prostředkem k dosažení zvýšené koordinace může být vznik sítě / pracovní skupiny odpovědných úředníků v různých součástech MZV, diplomatické službě a dalších ministerstvech a úřadech.

- **Prohlubovat existující bezpečnostní spolupráci** jako prostředek zvýšení akceschopnosti AČR v zahraničních misích a tím příspěvku ČR ke společné obraně NATO i mezinárodní bezpečnosti obecně.

Iniciovat prohloubení a vynakládat prostředky zejména v oblasti výcviku.

- **Dále rozvíjet činnost kulturní diplomacie** prostřednictvím Českého centra a ZÚ v Londýně jako podpůrného prostředku uskutečňování dlouhodobých českých zájmů.

Podporovat také spolupráci v oblasti vzdělávání s důrazem na prohlubování kulturních vztahů, např. finanční podporou znovuootevření katedry bohemistiky na University of Cambridge.

- **Pokračovat ve zprostředkovávání vztahů na nižších úrovních**, zejména VÚSC a britských hrabství.

Jedná se o poměrně novou úlohu ZÚ v podmínkách rozvíjejícího se regionalismu v EU, kterou může vedle zprostředkovávání ekonomických vztahů přispívat k prosperitě domácích subjektů a veřejnoprávních korporací. Předpokladem účinného plnění této role je určení oblastí společného zájmu, vybudování kontaktní báze mezi možnými zájemci na britské straně a rozšíření dosud povrchního povědomí o možnostech twinningu mezi českými VÚSC a nižšími samosprávnými celky. Zvláště v posledním bodě je klíčová úloha i MZV, případně dalších ministerstev (MMR).

Literatura

Better World, Better Britain: FCO's Strategy, viz www.fco.gov.uk/en/fco-in-action/strategy.

Btora, Jozef a Brian Hocking: EU-Oriented Bilateralism: Evaluating the Role of Member State Embassies in the European Union. *Cambridge Review of International Affairs*, 22/1, 2009.

Ditrych, Ondřej: Velká Británie v české zahraniční politice. In: Michal Kořan (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008.

Ditrych, Ondřej: Velká Británie v české zahraniční politice. In: Michal Kořan (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2008. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009.

Pracovní program českého předsednictví: Evropa bez bariér, viz www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/programme-and-priorities/program-a-priority-478/.

Russian Gas and the UK: 10 Things you Need to Know. New Statesman, 28. února 2008, viz www.newstatesman.com/politics/2008/02/gas-russia-gazprom-british.

Slide in Oil Price Hits BP Profit. BBC News, 3. února 2009, viz news.bbc.co.uk/2/hi/business/7866420.stm.

Velká Británie: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. Businessinfo.cz, viz www.businessinfo.cz/cz/sti/velka-britanie-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000687.

Rozhovory a korespondence s odborem severních a východních států MZV ČR, ZÚ v Londýně, Českým centrem v Londýně, Ministerstvem životního prostředí ČR, Ministerstvem obrany ČR, Institutem politologických studií FSV UK v Praze.